

STUDENTER UDEN ERHVERVSKOMPETENCE- GIVENDE UDDANNELSE

Udarbejdet af:

Signe Koch, seniorøkonom

Anne Fløe, seniorkonsulent

Emma Wæge, konsulent

Udgivet marts 2023

Tænk tanken DEA

Fiolstræde 44

1171 København K

www.dea.nu

Indhold

Baggrund	5
Hovedkonklusioner	6
Implikationer	8
30-årige, der kun har en gymnasial uddannelse	10
Beskæftigelse	14
Indkomst.....	16
Uddannelsesforsøg før 30.....	20
Det svære fravalg	24
Oplevelse af valgmuligheder	24
Værdien af at gå i gymnasiet.....	25
Tabu ikke at have læst videre	25

01

Baggrund og hovedkonklusioner

Baggrund

Danmarks Statistik har i juni 2021 udgivet en meget grundig kortlægning og karakteristik af de danskere, der ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse. Det viser sig, at der i denne gruppe er en overvægt, der kæmper med somatiske sygdomme, psykiske lidelser og sociale foranstaltninger i opvæksten. Samtidig er der også en overvægt i gruppen uden uddannelse, der har fået dårlige resultater i grundskolen, har modtaget specialundervisning i specialklasser, og hvis forældre heller ikke har en uddannelse.

Kigger man udelukkende på den del af gruppen uden uddannelse, står det klart, hvorfor det er svært at få dem til at fuldføre en uddannelse. For dem er det ikke udelukkende et spørgsmål om, at de ikke tager sig sammen, når de er i skole, eller at uddannelsessystemet ikke har forsøgt at give dem tilbud. Derfor er det med al sandsynlighed ikke alene inden for uddannelsessystemet, at løsningerne befinder sig.

Men der er også en del af gruppen uden uddannelse, som udefra ser velfungerende ud. De har forudsætningerne for at tage en uddannelse, og der er ikke umiddelbart en forklaring på, hvorfor de ikke har en uddannelse. De har forældre med uddannelse og fin indkomst, de får gode karakterer i grundskolen, de har ingen diagnoser, og de er ikke i kontakt med kriminalforsorgen. Hvis vi betragter dem udefra, ligner de umiddelbart nogen, der befinder sig i den gruppe af unge, som har stor sandsynlighed for at tage en uddannelse. Men de gør det ikke. Den gruppe af unge vil vi gerne zoome ind på og blive klogere på. Undersøgelsens målgruppe er unge med en studentereksamen, som ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse ved 30-årsalderen. Vi antager, at det at have gennemført en gymnasial uddannelse til en vis grad betyder, at man er i stand til at tage en uddannelse. Der kan selvfølgelig være opstået nogle af de tidligere nævnte udfordringer efter gennemførelsen af gymnasiet, men vi antager, at det at have gennemført en gymnasial uddannelse til en vis grad betyder, at man er i stand til at tage en uddannelse.

For at supplere de registerbaserede analyser har vi gennemført seks semistrukturerede interviews med unge i målgruppen. Interviewpersonerne er indsamlet ved bekvemmelighedssampling og er derfor ikke repræsentative, men de er alligevel nyttige i en empirisk afdækning af de unges selvforståelse og beslutninger. Vi referer løbende til disse interviews i analysen.

Hovedkonklusioner

- Der er i perioden 2012-2019 omkring 15-16 pct. af de 30-årige, som tidligere har opnået en studentereksamen, der ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse. Gruppen består i 2019 af 5.330 personer.
- Ud af denne gruppe er det omkring en tredjedel, der som 30-årige er i gang med en uddannelse.
- Ser vi på kønsfordelingen, er det omkring 20 pct. af de 30-årige mandlige studenter, der ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens det kun er omkring 12 pct. af kvinderne.
- Der er en mindre forskel at se i karakterfordelingen fra gymnasiet mellem de to grupper af 30-årige studenter. I gennemsnit har personer med gymnasial uddannelse uden yderligere efterfølgende uddannelse lidt lavere karakterer fra deres gymnasiale uddannelse end dem, der har fået en uddannelse efterfølgende.
- Hele 74 pct. af de 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, som ikke er under uddannelse, er i beskæftigelse. Til sammenligning gælder det for 92 pct. af de studenter, der har opnået erhvervskompetencegivende uddannelse.
- De 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse er i høj grad beskæftiget inden for brancherne handel samt sundheds- og socialvæsen.
- Tre ud af fire af studenterne, der ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse som 30-årige, har været startet på mindst én uddannelse inden de fylder 30. Det vil sige, at de til en vis grad har haft en intention om at få en uddannelse.
- 54 pct. af studenterne uden erhvervskompetencegivende uddannelse som 30-årige, som har forsøgt sig i uddannelsessystemet, har kun påbegyndt én uddannelse. Første forsøg bruges i høj grad på bacheloruddannelser, mens andelen, der forsøger sig med en bacheloruddannelse, falder med antallet af forsøg. 29 pct. har to uddannelsesforsøg, og 11 pct. starter på tre uddannelser.

02

Implikationer

Implikationer

Vores analyse viser, at en stor del af de 30-årige med en studentereksamen, som efterfølgende ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, i høj grad er i beskæftigelse. Resultaterne peger altså i retning af, at denne gruppe af unge i de fleste tilfælde klarer sig ganske udmærket, når vi ser på deres tilknytning til arbejdsmarkedet. Hvis vi sammenligner med gruppen af 30-årige, der har taget en erhvervskompetencegivende uddannelse, er det klart, at 30-årige med udelukkende en gymnasial baggrund har en væsentlig lavere indkomst. Og der er derfor et klart potentiale i at få løftet flere fra denne gruppe ind i uddannelsessystemet igen. Men givet at de klarer sig forholdsvis godt ift. beskæftigelse og indkomst, kan det i mange tilfælde vise sig svært, da de fleste nok skulle gå betragteligt ned i indkomst i en periode.

Denne gruppe er imidlertid ikke, som udgangspunkt, afvisende over for at tage en uddannelse efter deres gymnasiale uddannelse. De fleste, der udelukkende har en gymnasial uddannelse som 30-årige, har nemlig været indskrevet på mindst én erhvervskompetencegivende uddannelse inden deres 30. år. Derfor er det oplagt at have fokus på, om det er muligt at få flere fra denne gruppe til at påbegynde en erhvervskompetencegivende uddannelse, og at skabe rammer, der muliggør, at de kan komme igennem, når de er startet.

Der er imidlertid meget få, der forsøger sig på en erhvervsuddannelse efter den gennemførte studentereksamen. Derudover understreger citaterne fra de gennemførte interviews, at det ikke opleves som en mulighed for de unge at starte på en erhvervsuddannelse i stedet for gymnasiet. Dette tyder dermed på, at vi har at gøre med en gruppe, som ikke nødvendigvis vil være let at få til at tage en erhvervsuddannelse frem for – eller efter – en gymnasial uddannelse. Selvom de unge ikke har brugt deres studentereksamen efter formålsparagraffen, nemlig til at læse videre, understreger citaterne, at de unges studentereksamen har været en klar styrke og hjulpet dem i det arbejdsliv, de efterfølgende har bygget op.

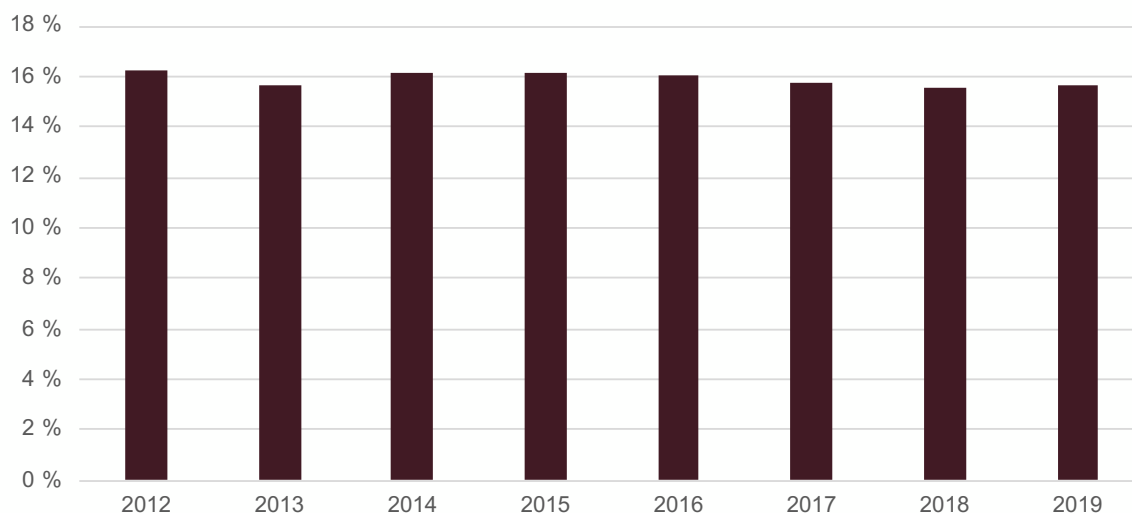
03

**30-årige, der kun har en
gymnasial uddannelse**

30-årige, der kun har en gymnasial uddannelse

Andelen af personer med en gymnasial uddannelse, der som 30-årige ikke har opnået yderligere uddannelse, ligger nogenlunde konstant på ca. 16 pct. eller ca. hver sjette student pr. årgang, jf. figur 1. Det svarer til omkring 5.000 30-årige på hver årgang, der altså har taget en gymnasial uddannelse, men efterfølgende ikke har fuldført en erhvervskompetencegivende uddannelse.

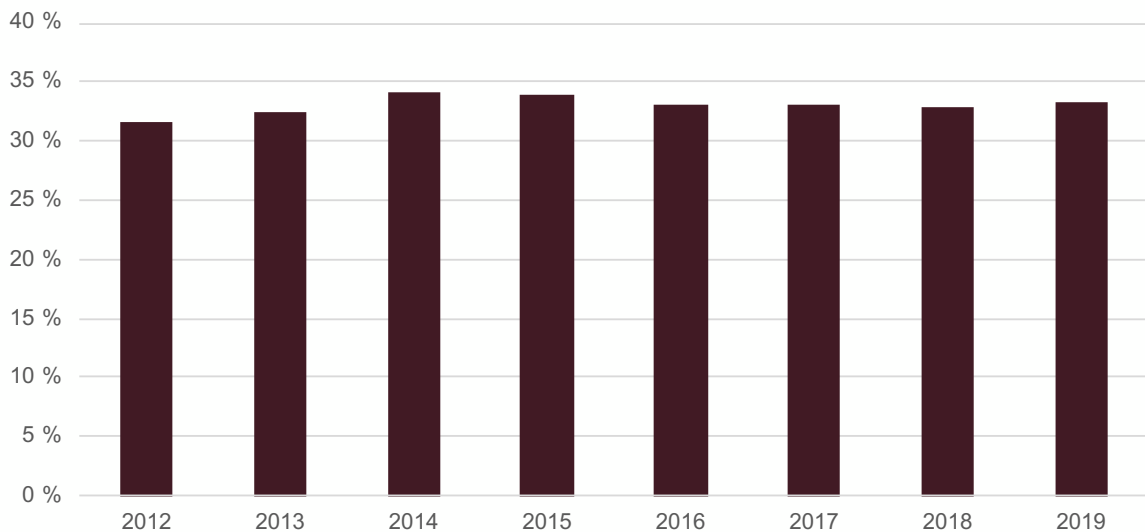
Figur 1 // Andelen af 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse blandt alle 30-årige med en gymnasial uddannelse, 2012-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Blandt disse 30-årige er der dog en tredjedel, der er i gang med en uddannelse som 30-årige, jf. figur 2 på næste side. I 2012 var det 31,7 pct. af de 30-årige studenter uden yderligere uddannelse, der var i gang med en uddannelse, mens denne andel steg frem mod 2014, hvor 34,2 pct. af de 30-årige studenter var i gang med en uddannelse. Herefter lå andelen i årene 2016-2019 forholdsvis konstant på lige omkring 33 pct., svarende til ca. 1.600-1.700 personer.

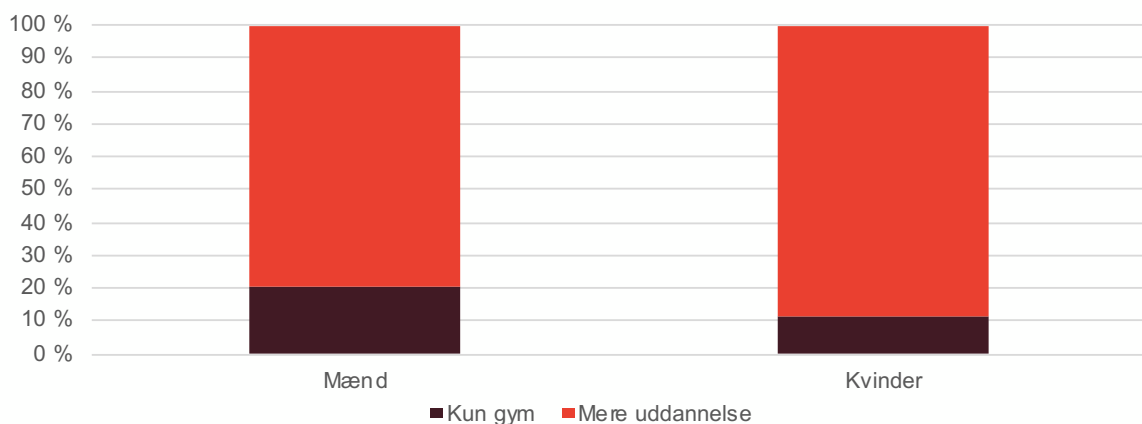
Figur 2 // Andel af 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, som er under uddannelse, 2012-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Ser vi på andelen af studenter, der som 30-årige ikke har opnået yderligere uddannelse, og betragter mænd og kvinder hver for sig, er der en større andel blandt mændene, jf. figur 3. Blandt mændene er det godt 20 pct., der ikke har opnået yderligere uddannelse som 30-årige, mens det blandt kvinderne er ca. 12 pct. Så selvom der er langt flere kvinder end mænd med gymnasial baggrund, er der alligevel flere mænd end kvinder, der ikke har opnået yderligere uddannelse ved 30-årsalderen. Det gælder for godt 3.000 mænd og 2.300 kvinder blandt de 30-årige i 2019.

Figur 3 // Kønsfordeling blandt 30-årige med en gymnasial uddannelse, 2019

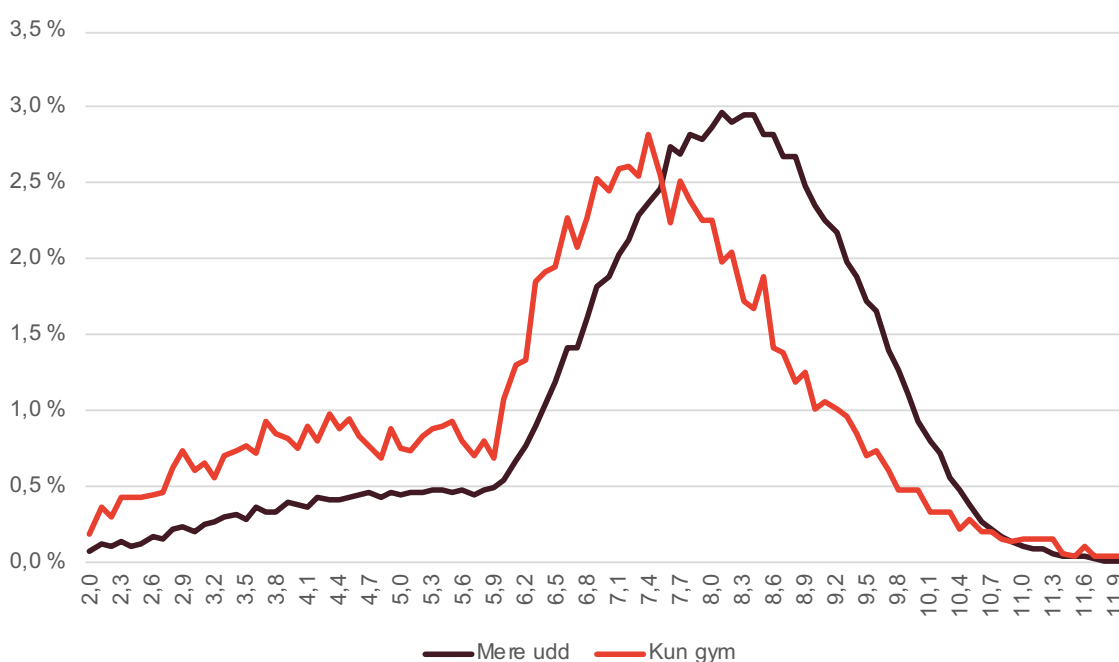

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Blandt de 30-årige med gymnasial baggrund, der ikke har fået en uddannelse, er karaktersnittet fra deres gymnasiale uddannelse i udgangspunktet lavere sammenlignet med den gruppe, der har fået en uddannelse efter deres gymnasiale uddannelse, jf. figur 5.

Andelen af personer med et karaktersnit på mindre end 6,0 er fx på 28 pct. for gruppen uden en efterfølgende uddannelse, mens den kun udgør 13 pct. for gruppen, der har taget en uddannelse efter deres gymnasiale uddannelse.

Figur 5 // Gymnasiekarakterfordeling for de to grupper, 2017-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

I vores interviews har vi spurgt de 30-årige studenter uden uddannelse om deres oplevelser på gymnasiet og deres faglige præstationer på gymnasiet. En af interviewpersonerne forklarer:

Det var lidt en struggle for mig. Ikke sådan rent fagligt, men jeg var lidt skoletræt. Jeg skulle kæmpe mig igennem det og havde måske lidt for meget fravær. Måske kunne jeg have været min gymnasieuddannelse foruden. Men jeg er glad for, at jeg ikke var den foruden.

Interviewpersonen peger i højere grad på manglende motivation end på faglige udfordringer. At det for denne gruppe unge uden uddannelse mere handler om motivation end om fagligt niveau, kan godt være en af årsagerne til, at flere i gruppen uden efterfølgende uddannelse har fået under fx 6 i snit, men at overlappet mellem de to grupper overordnet set stadig er stort.

Beskæftigelse

Op mod 75 pct. af de 30-årige studenter uden uddannelse er beskæftigede, mens ca. 26 pct. er ledige eller befinder sig uden for arbejdsstyrken, jf. figur 6. Her er opgjort den socioøkonomiske status for de 30-årige studenter, der ikke har gennemført yderligere uddannelse, og som heller ikke er i gang med en uddannelse som 30-årige. Der tegner sig altså et billede af, at de 30-årige studenter i høj grad er i beskæftigelse, på trods af at de ikke har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse.

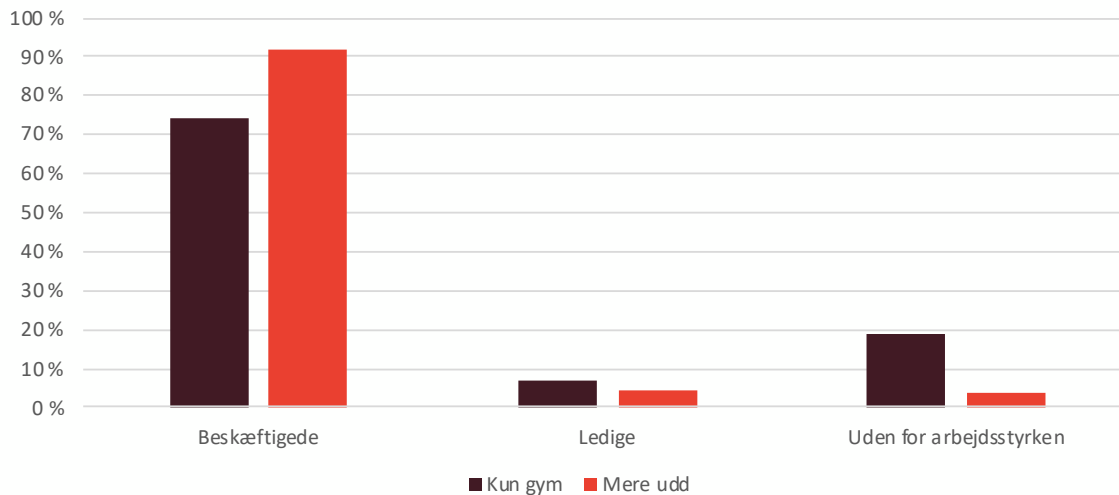
Sammenligner man med de 30-årige studenter, som har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse, er der her en markant mindre andel, der er uden for arbejdsstyrken, idet den kun udgør 3 pct. Dykker man ned i gruppen uden for arbejdsstyrken blandt de studenter, der ikke har gennemført mere uddannelse, ses det, at de især er på passiv kontanthjælp, med en andel på 4 pct., og at 8 pct. betegnes som "øvrige uden for arbejdsstyrken". Om denne betegnelse skriver Danmarks Statistik: "Øvrige uden for arbejdsstyrken er en restgruppe, som ikke kan placeres i en socioøkonomisk kategori på baggrund af oplysninger i Danmarks Statistiks registre. Øvrige uden for arbejdsstyrken kan bl.a. bestå af: hjemmegående husmødre/husfædre; unge, som forsørges af deres forældre; personer, som på opgørelsestidspunktet lever af sort arbejde; modløse ledige, der har opgivet at søge arbejde, og som ikke er registreret som ledige".

En af dem, som vi har interviewet, og som er selvstændig inden for musikbranchen, mener, at gymnasiet gav ham en række muligheder, han ikke ville være foruden. Og som han bruger den dag i dag. Således forklarer han:

Man skal måske se gymnasiet som mere end bare de timer, man får undervisning. Hvis jeg ser, hvad jeg fik mulighed for i gymnasiet, ift. fri adgang til øvelokaler, et helt nyt musikalsk netværk, mulighed for at nørde, arrangere koncerter og være musiker i en stor musical og være en del af det økosamfund, som er i gymnasiet (...), så er jeg rigtig glad for, at jeg gik i gymnasiet.

At gymnasiet derfor kan give noget mere end blot en adgangsbillet til videre uddannelse, understøttes af ovenstående citat.

Figur 6 // Socioøkonomisk status for 30-årige studenter uden og med erhvervs-kompetencegivende uddannelse, som ikke er under uddannelse, 2017-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Størstedelen er beskæftiget inden for handel, hvilket udgør knap 20 pct. af gruppen, jf. figur 7. Derefter ligger både sundheds- og socialvæsen og rejsebureauer, rengøring og anden operationel service på 9 pct.

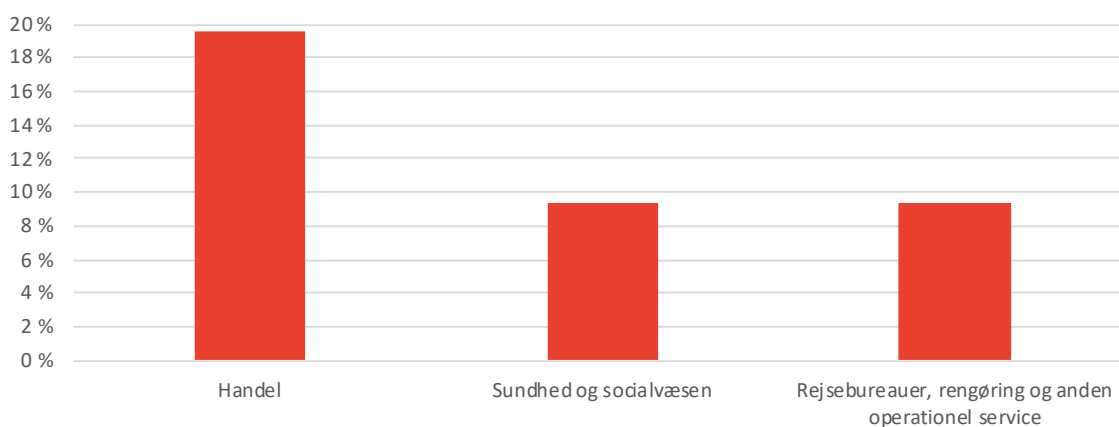
Generelt tegner der sig dermed ikke et billede af, at det især er nogle udvalgte brancher, som de 30-årige studenter er beskæftigede inden for. En del er koncentreret omkring handel, mens de resterende beskæftiger sig med vidt forskellige ting.

En af dem, som vi har interviewet ifm. undersøgelsen, er ansat i sundheds- og socialvæsenet. Han blev ansat i en børnehave, da han skulle holde sabbatår, og senere fortsatte han med at arbejde i vuggestue. Interviewpersonen vil gerne arbejde i filmbranchen og planlægger at prøve at komme ind på filmskolen, men ved, at chancerne er små. Lige nu forfølger han sin drøm ved at lave filmprojekter ved siden af sit arbejde som pædagogmedhjælper. Her forklarer han om sin tid efter gymnasiet:

Efter gymnasiet arbejdede jeg i en børnehave i Viborg, og så syntes jeg egentlig, det var meget fedt. Også at komme fra en lav SU til lidt flere penge. Så skulle jeg til København, og så var det ret naturligt for mig at finde en vuggestue. Og jeg har været rigtig glad for det siden. Det fungerer ret fint at arbejde på fuldtid i vuggestuen, mens jeg laver filmprojekter på sidelinjen.

Ovenstående citat illustrerer, at muligheden for at opnå en stabil indtægt og bekvemmelighed kan være begrundelsen for, hvorfor nogle af de 30-årige studenter uden uddannelse vælger at tage arbejde, mens de undersøger mulighederne for at forfølge andre drømme.

Figur 7 // Fordelingen på de tre største brancher for de beskæftigede 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, 2017-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Indkomst

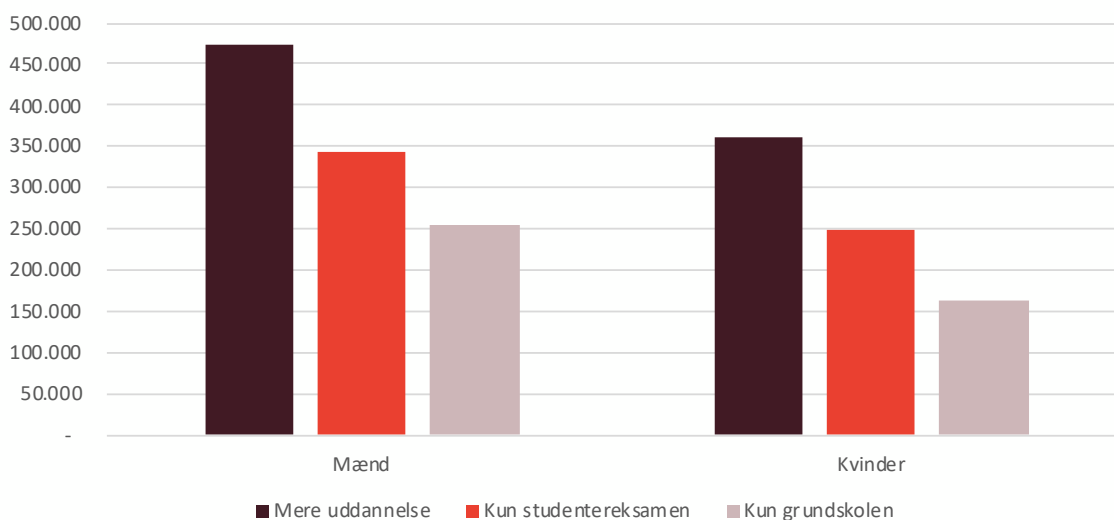
Hvis vi sammenligner årsindkomsterne for 30-årige med hhv. kun grundskole, kun gymnasial baggrund og mere uddannelse, er det tydeligt, at de studenter, der har opnået en erhvervskompetencegivende uddannelse, tjener markant mere end dem uden, jf. figur 8. Samtidig ser vi også, at de 30-årige, der kun har gennemført grundskolen, tjener mindre end begge grupper.

Her er der imidlertid store forskelle på mænd og kvinder. De 30-årige mænd med erhvervskompetencegivende uddannelse tjener i gennemsnit knap 475.000 kr. om året, mens indkomsten for mænd med kun studentereksamen er på kun godt 340.000 kr. i gennemsnit. De mænd, der kun har gennemført grundskolen, har en årsindkomst på godt 250.000 kr. i gennemsnit. De 30-årige kvindelige studenter tjener årligt hhv. 360.000 kr. og 250.000 kr. i gennemsnit – med eller uden erhvervskompetencegivende uddannelse.

Selvom de 30-årige med en erhvervskompetencegivende uddannelse tjener markant mere end dem uden, ser vi stadig, at de 30-årige med kun en studentereksamen tjener en betragtelig løn, og det samme gælder dem, der kun har gennemført grundskolen. Det er den i hvert fald, hvis man sammenligner med, hvad der kunne være alternativet, nemlig at tage en uddannelse og dermed være på SU. SU på en videregående uddannelse beløber sig til kun 76.700 kr. om året, og dermed ville man gå betragteligt ned i indkomst. En af dem, vi har interviewet, fremhæver netop dette:

Jeg har jo egentlig en rigtig god tilværelse. Også ift. dem, der studerer – de har ikke nogen penge de sidste to uger i måneden.

Figur 8 // Gennemsnitlige årsindkomster for 30-årige med hhv. kun grundskole, kun gymnasial baggrund og gymnasial baggrund og erhvervskompetencegivende uddannelse, 2019, kr.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

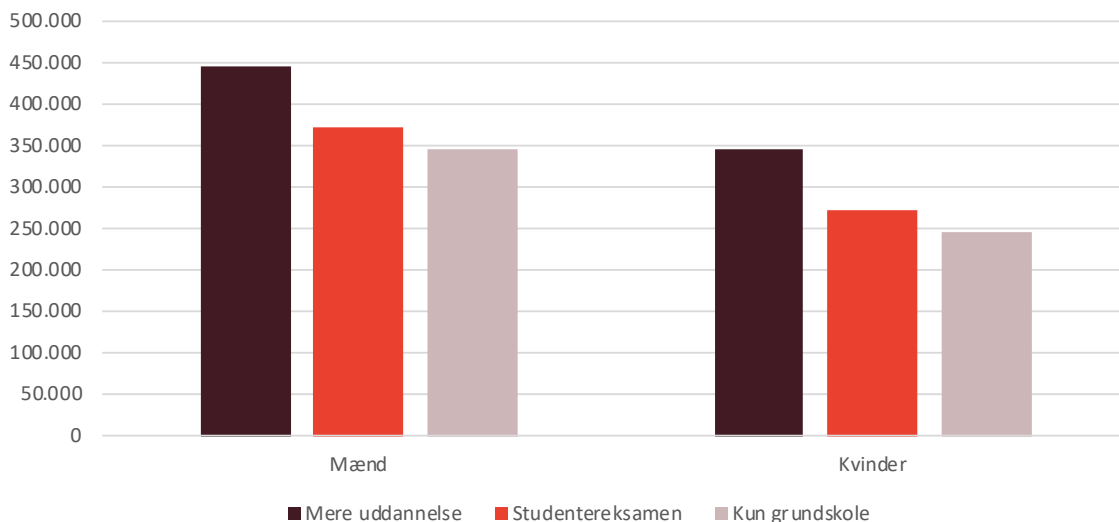
Anm.: Alle med en årsindkomst lig nul er sorteret fra, så det er kun gennemsnittet for dem, der har en indkomst.

Når vi sammenligner indkomster mellem de forskellige grupper, vil vi gerne sikre os, at der ikke i høj grad er andre bagvedliggende faktorer, der driver indkomstforskellene. I det følgende har vi derfor lavet en OLS-regression, hvor vi netop tager højde for forskellene i baggrundskarakteristika for de tre grupper af 30-årige. Det er bl.a. grundskolekarakterer og forældrenes uddannelsesbaggrund, og resultaterne er illustreret i figur 9.¹

Det formindsker forskellene i årsindkomsten mellem de tre grupper, når vi tager højde for individernes baggrundskarakteristika, jf. figur 9. Især forskellen mellem dem, der kun har gennemført grundskolen, og dem, der kun har en studentereksamen, er markant mindre, når der tages højde for baggrundskarakteristika. Her er den estimerede forskel i årsindkomsten kun på omkring 30.000 kr., hvor den i figur 8 er på omkring 100.000 kr.

¹ Det fulde resultat af regressionen kan findes i bilagene

Figur 9 // Estimerede gennemsnitlige årsindkomster for 30-årige med hhv. kun grundskole, kun gymnasial baggrund og gymnasial baggrund og erhvervskompetencegivende uddannelse, 2019, kr.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Anm.: Alle med en årsindkomst lig nul er sorteret fra, så det er kun gennemsnittet for dem, der har en indkomst. Estimerede indkomster for en 30-årig faglært far og mor fra Region Hovedstaden med en mellemlang videregående uddannelse.

Grundlæggende beretter de interviewpersoner, vi har talt med, at de oplever deres tilknytning til arbejdsmarkedet som tryk og velfungerende. Det betyder imidlertid ikke, at man ikke kan være udfordret ift. andre økonomiske aspekter, såsom fx lån, især hvis man er selvstændig. En af dem, som vi har talt med, og som er selvstændig i musikbranchen, fortæller:

En uddannet lønmodtager, det er det sikreste, man kan være i denne verden. Når vi går i banken, regner de min hustru for en større sikkerhed end mig, selvom jeg tjener flere penge end hende.

Interviewpersonerne bemærker imidlertid, at de finder tryk i at have en gymnasieuddannelse at 'falde tilbage på'. Flere nævner, at hvis de ikke var lykkedes eller ville komme til at lykkes med at forfølge deres passion eller bibeholde deres beskæftigelse, så tror de, at de ville påbegynde en uddannelse:

Jeg tror, det er en god ide at have en uddannelse at falde tilbage på, såfremt det, du vil beskæftige dig med, ikke lykkes. Så ville jeg nok 'falde tilbage' og tage en uddannelse, faktisk. Hvis det her [job] skulle stoppe, ville jeg nok tænke "OK, jeg skal uddanne mig nu".

05

Uddannelsesforsøg før 30

Uddannelsesforsøg før 30

Indtil videre har vi set, at der er en gruppe af 30-årige, som har en studentereksamen, men ikke efterfølgende har taget en erhvervskompetencegivende uddannelse. Men de fleste af de 30-årige med gymnasial baggrund og uden yderligere uddannelse har faktisk forsøgt sig i uddannelsessystemet.

Vi ser på de forgæves og igangværende uddannelsesforsøg for de 30-årige studenter hhv. med og uden forsøg på erhvervsuddannelser. Tæller man erhvervsuddannelserne med, har de 30-årige i gennemsnit forsøgt sig med en uddannelse 1,7 gange og brugt 2,8 år på det, jf. tabel 2. Tæller vi ikke forsøg på erhvervsuddannelserne med, har de unge i gennemsnit forsøgt sig 1,6 gange og brugt 2,9 år på det. Det er ca. hver fjerde af de 30-årige uden erhvervskompetencegivende uddannelse, der aldrig har påbegyndt en uddannelse.

Alt i alt har godt 93 pct. af de 30-årige med en studentereksamen forsøgt sig på en uddannelse mindst én gang, og størstedelen er lykkedes med at gennemføre en erhvervskompetencegivende uddannelse.

Tabel 2 // Forgæves og igangværende uddannelsesforsøg for 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, 2017-2019

	Antal personer	Antal forsøg	Gns. antal forsøg	Tid i år	Gns. antal uddannelsesår
Med erhvervsuddannelser	7.812	13.354	1,7	21.692	2,8
Uden erhvervsuddannelser	6.965	11.185	1,6	20.171	2,9

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Blandt dem, der har forsøgt sig på mindst én uddannelse, prøver flertallet kun én gang, jf. figur 10. Det gælder for 54 pct. af gruppen. 29 pct. har forsøgt sig to gange på uddannelser, hvorefter andelen falder hurtigt til 11 pct. med tre forsøg og 4 pct. med fire forsøg.

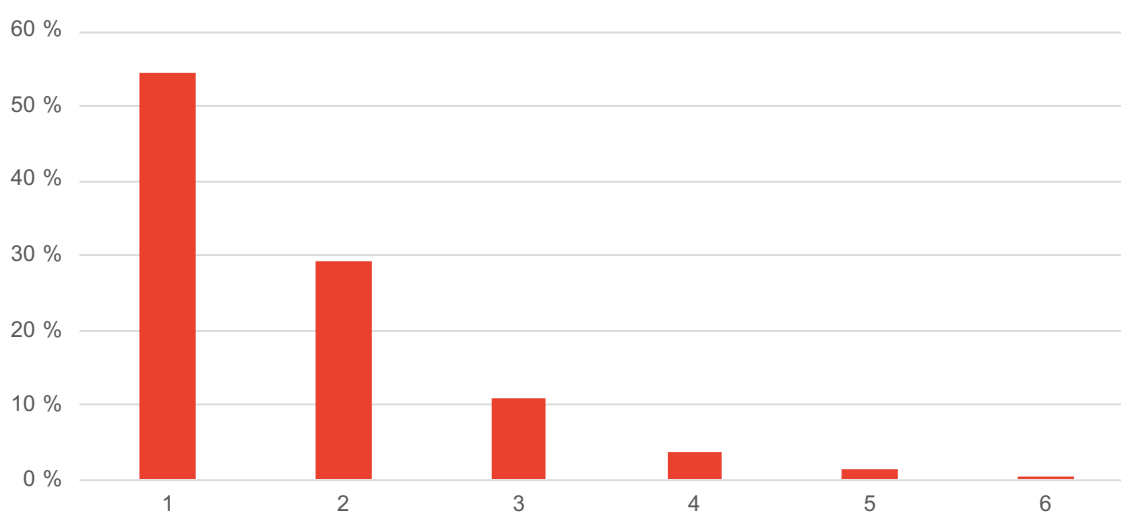
Når vi spørger studenter uden uddannelse, hvorfor de ikke har gennemført en erhvervskompetencegivende uddannelse, peger de på flere forskellige årsagsforklaringer, hvor følgende tre virker til at være fremtrædende: For det første kan det handle om at man ikke ved, hvad man vil læse. Den anden årsag kan være eksterne omstændigheder. En af undersøgelsens interviewpersoner var fx startet på sygeplejestudiet, da hun blev gravid. Hun fortæller her om, hvorfor hun valgte ikke at færdiggøre studiet:

Jeg skulle tilbage på studiet efter barsel, men jeg kunne ikke se, hvordan jeg som alenemor til to små skulle kunne arbejde som sygeplejerske og have skiftende vagter, og så besluttede jeg mig for, at jeg skulle ud og have et arbejde.

Den tredje årsag kan være manglende motivation, efter man er trådt ind på arbejdsmarkedet. Således forklarer en af interviewpersonerne:

Jeg ved, at hvis jeg skulle tilbage på en decideret skolebænk den dag i dag, så ville jeg sandsynligvis droppe ud af det, ja, både fordi jeg har for meget krudt i røven til det, og ja, fordi jeg bare elsker at arbejde. Og heldigvis så har jeg en god erhvervsbaggrund nu, der gør, at jeg kan kvalificere mig (...) til rigtig mange ting.

Figur 10 // Fordelingen på antal uddannelsesforsøg for 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, 2017-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

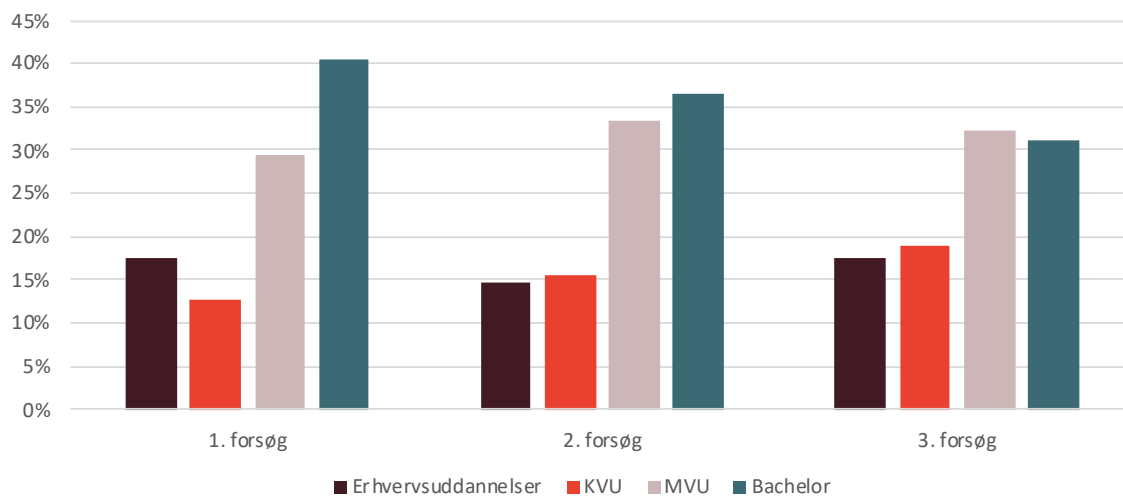
Det første uddannelsesforsøg sker i overvejende grad på en bacheloruddannelse, jf. figur 11. Her ser vi, at det gælder for 40 pct. af de første forsøg på en erhvervskompetencegivende uddannelse, mens mellemlange videregående uddannelser udgør 29 pct., korte videregående uddannelser 13 pct., og 18 pct. forsøger sig på en erhvervsuddannelse.

Ved andet uddannelsesforsøg er det stadig bacheloruddannelserne, der er de mest hyppige, men andelen er faldet til 37 pct., og samtidig er forsøgene på de mellemlange videregående uddannelser steget til 33 pct.

I tredje forsøg forsøger størstedelen (32 pct.) sig på en mellemlang videregående uddannelse. Forsøgene på bacheloruddannelser er faldet yderligere til 31 pct., og forsøgene på erhvervsuddannelser og korte videregående uddannelser er samtidig steget til hhv. 18 og 19 pct.

Det er knap halvdelen af dem, der forsøger sig med uddannelsesforsøg nummer to, der starter på en uddannelse inden for samme kategori som i det første forsøg. I tredje forsøg er det knap 45 pct., der starter inden for samme kategori som i det andet forsøg.

Figur 11 // Fordelingen på uddannelsesforsøg for 30-årige studenter uden erhvervs-kompetencegivende uddannelse på de forskellige uddannelsesniveauer, 2017-2019

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

06

Det svære fravalg

Det svære fravalg

I dette kapitel perspektiverer vi nogle af de centrale fund fra analysen med tre punkter fra de kvalitative interviews.

Oplevelse af valgmuligheder

For det første fremhæver samtlige interviewpersoner, at de ikke reelt overvejede andre ungdomsuddannelser end gymnasiet. Nogle fremhæver, at det skyldtes manglende indsigt i valgmulighederne, og at det kan være svært at vejlede unge 9.-klasseelever, der ikke nødvendigvis ved, hvad de interesserer sig for. Fx fremhæver en af interviewpersonerne:

Det havde været helt utænkeligt hjemmefra, at jeg ikke skulle i et eller andet organiseret uddannelsesforløb efter folkeskolen. Jeg tror, jeg var endt i gymnasiet under alle omstændigheder. Jeg tror ikke, jeg havde vidst, hvor jeg ellers skulle gå hen. (...) Men jeg tror også, at det er vanskeligt at hjælpe en. Hvis man skulle have hjulpet mig, ville det også have krævet, at jeg kunne sætte ord på, hvad det var, jeg gerne ville gøre.

Andre fremhæver, at de oplevede gymnasiet som det eneste, de havde lyst til, og som det sikreste valg. En af de andre interviewpersoner fortæller:

Det er også en alder, hvor man helst ikke vil føle sig alt for meget udenfor. Det der med at følge strømmen betyder meget.

En anden interviewperson forklarer:

Jeg kunne bare ikke se mig selv på andre måder end som minimum at have en gymnasial uddannelse at falde tilbage på, hvis det skulle være.

Videre fortæller hun også, at en af årsagerne til, at hun valgte gymnasiet, var, at hun tænkte, at det var den ungdomsuddannelse, der ville være fagligt passende:

Jeg kan huske, at jeg var i praktik ude på HG ifm. folkeskolen og oplevede det som 'for nemt'. Der tænkte jeg, det var for nemt for mig, det var ikke ambitiøst nok.

Interviewpersonen påpeger imidlertid, at der kunne have været andre mulige ungdomsuddannelser, hun kunne have valgt, men det er først noget, hun ser nu:

Man står jo et sted, hvor man jo, hvis man vidste, hvor man stod som 31-årig, så kunne man jo træffe alle de gode beslutninger, men man prøver jo bare at skabe de bedste muligheder for en.

Ovenstående citater illustrerer en central problematik ift. valg af ungdomsuddannelser. I et uddannelsesperspektiv kan det godt være, at der findes studenter, som ikke har benyttet deres gymnasieuddannelse til at læse videre, og som kunne have taget en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse. Vores interviews tyder imidlertid på, at mange opfatter gymnasiet som en bedre og sikrere vej end erhvervsuddannelserne.

Værdien af at gå i gymnasiet

Ifølge gymnasieloven er formålet med gymnasiet først og fremmest at forberede eleverne til videregående uddannelse. De 30-årige studenter erkender, at de ikke har 'brugt' gymnasiet efter det formål, der fremgår af formålsparagraffen. Men et andet perspektiv, der blev fremhævet af mange i de kvalitative interviews, var, at gymnasiet alligevel havde bidraget til at forberede dem til arbejdsmarkedet. En af interviewpersonerne forklarer bl.a., at han har fået nytte af både matematik og gymnasiet generelt i sit arbejde som fhv. butikschef og nuværende salgsmedarbejder i et forsikringselskab:

Min logiske tankegang blev forbedret af at gå i gymnasiet. Det kan jeg bruge til at få flair for ting på arbejdet. Matematikken og den generelle forståelse blev højnet af at gå i gymnasiet, og det kan jeg bruge til at løse generelle problemer for kunder.

En anden interviewperson påpeger, at selvom han ikke har efterlevet gymnasiets formålsparagraf, er han stadig glad for, at han gik i gymnasiet. Og at det ikke var spild af tid.

Jeg kom på et musikfagligt gymnasium, hvor der var mulighed for at udfolde sig inden for musik. Men hvis man ser det fra et uddannelsesperspektiv, skubbede det mig ikke i nogen retning. Ud over at jeg blev mere fast i sindet om, at jeg skulle prøve det der [musikbranchen] af.

Tabu ikke at have læst videre

Langt de fleste af dem, der har gennemført gymnasiet, vælger at læse videre. Derfor kan fravalget opleves som tabubelagt. En af interviewpersonerne, der arbejder i vuggestue, forklarer det på følgende måde:

Når man møder folk, og de spørger "hvad laver du?", så kan det godt være et tabu og svært at snakke om, at ja, jeg arbejder i en vuggestue, for det er lidt mere sådan 'lige ud af gymnasiet' og typisk sabbatår. Det har helt klart været svært for mig, når folk har spurgt. Jo ældre jeg bliver, jo mærkeligere bliver det at sige, at jeg stadig er pædagogmedhjælper.

Han fortryder imidlertid ikke, at han gik i gymnasiet, og mener ikke, at det har været en fejl:

Jeg synes ikke, at jeg er spildt potentiale.

Det kan imidlertid være en oplevelse, der hænger sammen med, hvorvidt man har oplevet succes uden for uddannelsessystemet efterfølgende. En af interviewpersonerne, der er selvstændig, fortæller bl.a.:

Jeg driller stadig min mor med, at jeg er på mit 17. sabbatår.

07

Bilag

Bilag

Tabel 1 // Antal 30-årige studenter uden erhvervskompetencegivende uddannelse, 2012-2019

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ikke under uddannelse	3.229	3.033	2.985	3.051	3.204	3.290	3.379	3.559
Under uddannelse	1.499	1.461	1.549	1.571	1.588	1.633	1.654	1.771
I alt	4.728	4.494	4.534	4.622	4.792	4.923	5.033	5.330

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

Tabel 2 // OLS-estimering af årsindkomst for 30-årige med hhv. kun grundskole, kun gymnasial baggrund og gymnasial baggrund og erhvervskompetencegivende uddannelse, 2019

Variable	b	se
Kun gym	26.923***	6.247
Mere uddannelse	99.023***	4.558
Kvinde	-99.391***	2.431
Gennemsnit	16.962***	697
Mor, faglært	6.720**	3.265
Mor, KVV	13.717**	6.057
Mor, MVU	-7.921**	3.575
Mor, LVU	-1.661	5.231
Far, faglært	9.601***	3.109
Far, KVV	4.586	5.371
Far, MVU	4.140	4.142
Far, LVU	10.724**	4.501
Sjælland	-38.799***	3.062
Syddanmark	-45.667***	4.532
Midtjylland	-21.566***	4.434
Nordjylland	-39.960***	3.532
Konstant	342.758***	6.154
Observationer	24.902	
R ²	0,136	
Adj. R ²	0,136	

Standardfejl i parentes *** p < 0,01; ** p < 0,05; * p < 0,1

Kilde: Egne beregninger på baggrund af data fra Danmarks Statistik

DEA

Tænk tanken DEA
Fiolstræde 44
1171 København K
www.dea.nu